

**PROTESTAN-
TIZMUS ÉS
SZABAD-
KÖMŰVESSÉG**

ÍRTA:

KÁDÁR GUSZTÁV

REF. PRESBYTER.

I.

PROTESTANTIZMUS ÉS SZABADKÖMŰVESSÉG.

Az utóbbi időben ismételten olvastam a Kálvin szövetség hivatalos lapjában a Prot. Egyh. és Isk. Lapban, sőt a prot. irodalmi-társaság kiadványában a Prot. Szemlében is támadásokat a szabadkőművesség ellen.

Különös, benyomást tesz reám, hogy a legszabadabban gondolkozó, a legtisztább krisztusi szeretetet hirdető s szervezetében a teljes egyenlőség alapján álló, a nőknek is szavazati jogot adó református egyház némely érdemes fiai részéről éri támadás azt a, – fájdalom még manapság is aránylag kis csapatot, a melynek munkája asztalán ott fekszik egyik fővilágosságként a biblia s a melynek tagjai a Krisztus által mutatott utakat járva, az emberszeretet és az idealizmus oltárain áldoznak és az emberi nem boldogításán, az egyenlőség, testvériség és szabadság megvalósításán munkálkodnak; sok könnyet törölnek le, sok leroskadt, az élet viharai által összetört emberben élesztik fel az élet reménységét és acélozzák meg a lelkét az élet küzdelmeinek felvételére és mérheflen munkát s az anyagiakban is sokat áldoznak önzetlenül, mások javára.

Nem kívánok én sem egyik, sem másik támadó cikkekre válaszolni, csupán felvilágosítással akarok szolgálaink

Ezeknek a támadó cikkeknek termő talaja a tájékozatlanság s táplálója a szabadkőművességet befedő zárkózottság, – a mint mondják titokzatos-ság. Ez a titokzatos-ság nem tilos dolgok takarója. Régebben, sötét időkben védője volt a szabadkőművesnek a klerikalizmus és a sötétség minden más hatalmassága ellen. Ma abban áll e titokzatos-ságnak igaz s méltánylandó erkölcsi értéke, hogy a szabadkőművesség és a szabadkőműves nem kívánja nyilvánosságra hozni humánus *tetteit*; a közjóért, az ideális célokért való küzdelmeit csendben – dobszó nélkül – végzi és siker esetén átengedi a babért másoknak, ő maga megelégszik azzal a tudattal, hogy megtette kötelességét.

A támadó cikkekben lévő kiszakított citátumokra nem lehet oly nagy, oly mély vádakat alapozni, a melyeknek végeredményeként kimondják, hogy hithű protestáns ember nem lehet szabadkőműves és hogy a szabadkőművesség olyan veszedelem, a mely a protestantizmust fenyegeti s a mely ellen a protestantizmusnak védekezni kell.

A citátumokat mindig az elmondott egész beszéd, vagy megírott könyv, illetve cikk alapjainak és főmotívumának világításánál kell megvizsgálunk, mert csak így látjuk meg annak valódi, igaz értelmét. Hiszen a Bibliából is lehetne egyes veraset, egyes mondatokat kiszakítani a melyek

magukbanállóan mást mondanának, mint a mit valójában mondanak, sőt, ha úgy járnának el a bibliával, mint a haragosan cikkező urak a szabadkőművességgel, csak egy szócskát kellene lenyelni s a „ne ölj” és „ne lopj” tiltó törvényekből „ölj” és „lopj” parancsoló törvények lennének.*)

Egyes szabadkőművesek nyilatkozataiból sem lehet az egész szabadkőművességet elítélni, mert hiszen ott, a hol a szabadszólás joga a maga teljességében uralkodik, sőt a hol köteles mindenki azt és úgy mondani, a mit és a hogy szíve, lelke és meggyőződése sugalja, természetes, hogy különböző, – gyakorta igen ellentétes, – felfogások nyilvánulnak meg. De, viszont elviíázhatlan tény az, hogy csak úgy lehet az eszméket a maguk igaz valóságában meglátni, ha azok minden oldalról megvilágíttatnak; csak úgy lehet az eszméket megérlelni, az ideálokat megvalósítani, ha azokat a szabadság termőföldjében s az igazság napvilágánál csíráztatják és nevelik legalább is addig, a míg eléggé megerősödnek arra, hogy a profán világba kiültethetők.

Úgy hiszem, hogy VII. Edvard angol király és I. Vilmos porosz király eléggé hithű protestánsok

*) A támadó cikk írója annak igazolására, hogy a szabadkőművesség a hitetlenek tábora, utal a Sas páholynak 1913. február 25-én tartott felvételi munkáján elhangzott főmesteri avató beszédre. Hogy tisztán láthasson mindenki, közlöm e füzetben a hitelenséggel gyanúsított avató beszédet szóról-szóra, a hogy a „Kelet” c. szabadkőműves közlönyben megjelent.

voltak és az ő hithűségük szépen megfért a szabadkőművességnek emberszeretetet lehellő és az ideálokért való lelkesedéstől viszhangzó csarnokában.

Avagy a támadó cikkírók közül ki merné kétségbe vonni, hogy dr. Bókay Árpád a magyar szabadkőművesség nagymestere hithű protestáns; és ki merné tagadni, hogy a magyar szabadkőművéség egyik letűnt csillaga, dr. Várady Zsigmond még haló porában is példát adott a protestáns egyházhoz való hűséges ragaszkodásra. Vagy, hogy közelebb jussunk önmagunkhoz, ki merné kétségbe vonni, hogy néhai Kiss Albert, a debreceni egyháznak kiváló lelkésze; Erős Lajos a puritán püspök; az apostoli buzgóságu Antal Gábor dunántúli püspök; Gergely Antal a Kálvineum ügyének lángoló lelkű szolgája, a kinek munkáját boldog dicsekedéssel – a kálvinista öntudatnak boldog örömeivel néztük, vagy a szelíd lelkű Sütő Kálmán beregi esperes nemes, értékes keresztyének, egyházunknak messze tündöklő példái voltak. Szabadkőművesek voltak. És ki tudna olyan gyorsan felejtetni, hogy ne emlékeznék dr. Nagy Dezsőre, a ki az egyházi élet minden terén, a hova őt a bizalom állította, egy egész emberre valló munkát végzett. Büszkesége volt a budapesti ref. egyháznak, a Dunamelléki egyházkerületnek, az egyetemese ref. egyháznak. És büszkesége volt a szabadkőművességnek is.

Hogy a szabadkőművesség küzd a klerikalizmus ellen, az természetes, mert hiszen a klerikalizmus a legfőbb szabadságnak, a lelkiismereti szabad-

ságnak s a gondolat szabadságának béklyója. – Küzd elsősorban Róma klerikalizmusa ellen, de mert akár Rómából jön, akár Genfből, vagy Wittenbergából indulna ki a lelkiismereti és a gondolat szabadságnak megbéklyózása, az végeredményben egyforma s a kálvinista jezsuitizmus épen olyan veszélyes lenne, mint a római katolikus jezsuitizmus, nyilvánvaló, hogy az igazságot kereső és nem vallásfelekezetek szerint igazodó, sőt a felekezeti kérdéseket és versengéseket magától távoltartó szabadkőművesség nem tehet különbséget a klerikalizmus különböző válfajai között.

Ma még csupán a mindenekre rá nehezedő s a mi egyházunk érdekeit is fojtogató római klerikalizmusról lehet szó, a mely a legszélesebb körű propagandával terjeszti ki mindinkább szárnyait minden téren és minden módon s óriási vagyonnal rendelkezvén, a propagálás céljait szolgáló anyagi eszközökben nem szűkölködik.

Ez ellen a klerikalizmus ellen küzd ma a szabadkőművesség s ez ellen a klerikalizmus ellen kell saját létérdekükben küzdeni a protestáns egyházaknak is.

Azok az idézetek, a melyeket a támadó cikkekben olvasok s a melyek nyomán a cikkírók a szabadkőművességet atheista szekta színében igyekeznek feltüntetni, legnagyobbrészt ez ellen a klerikalizmus ellen való küzdelmet tárgyazó munkákból vannak kiszaggatva, természetesen úgy, hogy azokból az alapmotívum hiányozván, a félreértésnek, vagy félremagyarázásnak teljes tápot nyújtanak.

Még hála Istennek protestáns klerikalizmusról, kálvinista jezsuitizmusról komolyan beszélni nem lehet ugyan, de a látóhatáron itt-ott olyan jelenségek mutatkoznak, a melyekből ilyenek keletkezésében lételére lehet következtetni.

Az én meggyőződésem szerint nincsen erősebb oltalmazója és tisztább irányítója az emberiség haladásának, mint a szeretet és szabadság alapján álló egyenes, őszinte és igaz kálvinizmus; és nem lenne az emberiség haladásának nagyobb veszedelme, mintha befészkelné magát a protestantizmusba a minden haladást lenyűgöző klerikalizmus és a minden igaz szeretetet és szabadságot megrontó jezsuitizmus. Ezen irányzatok ellen tehát, ha azok tényleg felütnék a fejüket a protestáns egyházakban, a protestánsoknak sokkal nagyobb eréllyel kell küzdeniök, mint a hogy maga a minden klerikalizmusnak általános ellenségeként jelentkező szabadkőművesség küzd.

Tény, hogy a szabadkőművesek között épen úgy, mint vannak római és másféle katolikusok, protestánsok, zsidók, mohamedánok, budhisták stb., vannak felekezetenküliek is, sőt olyanok is, a kiket felületesen aitheistáknak lehetne nevezni. Tény az is, hogy nézetét mindenki szabadon nyilváníthatja; a tettetés álarcája alá nem rejtőzik, a képmutatás köpönyegébe nem burkolózik senki. Az is bizonyos, hogy a szabadkőművesség körében általánosnak nevezhető az a felfogás, hogy a ma létező vallások közül a protestáns vallás az, a mely leginkább fej-

lődésképes és a mely leginkább biztosítja híveinek a gondolat és lelkiismeret szabadságát s legmeszebb űzi el magától a haladást lebéklyöző babonák tömegét, az összes létező vallások közül leginkább követi a Krisztusnak, az igaz szabadkőműves és az igaz keresztyén eszményképének, a szeretet forrásához s a szabadság s egyenlőség napsütötte tereihez vezető útját.

Igaz, hogy a szabadkőművesség a népnek minél nagyobb terjedelemben és mértékben való ingyenes oktatásáért küzd. Az is igaz, hogy mivel ez csak államilag létesíthető, az állami oktatást propagálja. Mivel pedig nem igazságos, hogy- az állam – a többiek mellőzésével – egyik, vagy másik felekezet javára rendezkedjék be, a vallás tanítást az egyes felekezetek teendőibe kívánja utalni.

Ezért sürgeti, a protestantizmus érdekében is sürgeti a szabadkőművesség, a népoktatásnak kötelezővé, ingyenessé és államivá tételét. Ilyen értelemben küzd a felekezelnélküli népoktatásért.

Kár ezt a szót minden értelmezés nélkül dobni a közönség közé, hogy abból az, a ki nem tudja miről van szó, azt értse, hogy Istentagadó iskolákat akar a szabadkőművesség, pedig csak azí akarja, hogy a káiholikus hitben is úgy történjék az oktatás, mini most a református, vagy zsidó hitoktatás; azt akarja, hogy egyenlő mértékkel mérjenek és ne legyenek kiverősök a klerikális érzelmű igazgatóval bíró állami iskolákban, például a kálvinista gyerekek mint most, a hogy én azt a saját gyermekeimnél sajnos tapasztaltam.

A mi a „Világ”-nak a kérdését illeti, tanúságot tehetek róla, hogy nem a szabadkőművesség alapította, hanem a szabadkőművességtől függetlenül, egy kisebb, túlnyomóan szabadkőművesekből álló csoport. Az azonban, hogy az összes hazai napilapok közül a „Világ” nyit teret a szabadkőműves eszmék terjesztésének s így az szabadkőműves orgánumnak mondható s ezért egyes páholyok segítyezik, tény. Maga a „Világ” sem vindikálja magának, hogy akár politikai, akár szépirodalmi részében mindig a szabadkőművesség egyetemének nevében beszél, vagy annak irányítását követi, mert a szerkesztők kezét és szabadságát saját lelkiismeretükön kívül más nem köti. Kétségtelen, hogy az ellenkező véleménynek is készséggel adnak helyet, ha az liveaus irodalmi formában jelenik meg. De a Prot. Egyh. és Isk. lap sem állíthatja, hogy minden cikke a protestáns közvéleményből sarjadt ki, vagy, hogy lindig prot. célok felé akarná terelni a közvéletényt, vagy, – hogy többet ne mondjak, pld. az életnek könyvéből” c. nagyra hivatott rovatában a rovat élére helyezett bibliai versen kívül mindig van galább egy falatnyi lelki táplálék.

Bizony megtörténik néha, hogy az ember gonosan végigolvassa a Prot. Egyh. és Isk. lapot és 'feljebb a „Kálvinista” cikkeiben talál magot, a ly cikkek rendszerint nyomon járó bölcseségről erős, egészséges gyakorlati érzékről tanúskodnak. A klerikalizmus iránt baráti hajlandósággal éltető lelkeknek bizonyára fáj, hogy a „Világ”

állandóan nyomon kíséri a klerikalizmust és sokszor koppint a körmére; nekünk azonban csak az fáj, hogy erre a körömkoppintásra sokszor van alkalom. Ne áltassuk magunkat azzal, hogy a klerikális aknamunka csak vakondturás, a mely nem csinál földrengést, mert, ha földrengést nem csinál is, a kertünket eléktelenítheti. A protestáns sajtó orgánumok mindegyike legyen, mint a szárnyaló madár, tavaszt hirdető fecske, napba néző sas, vagy égbeszálló pacsirta, de ne legyen tyúk, a mely alá a klerikális gyűlölség tojásait rakják, hogy kiköltse teste melegével.

Meg kell még itt említenem, miszerint nem felel meg a valóságnak az az állítás, hogy a „Világ” járatására minden szabadkőműves köteles, mert bizony vagyunk elegen, a kik nem járatjuk. Különben is a szabadkőművességben, a hol az egyéni, a gondolat és lelkiismereti szabadság teljes fényében tündököl, ilyen kényszer elképzelhetetlen.

Hitem és meggyőződésem szerint a protestantizmusnak nem az a feladata, hogy eltávolodni, elszakadni igyekezzék a haladó világtól, nem az a feladata, hogy választófalat állítson a hit és a modern haladás közé, nem az a feladata, hogy azt magyarázza, azt vigye be az emberek lelkébe, hogy ellentétben van a modern haladás s az ebből fejlődő világnézet a hittel; hanem igen is az a kötelessége, hogy a modern felfogásba be vigye az evangéliumi szeretetet s igyekezzék a modern felfogást megtisztogatni a rohamos haladásban reá

tapadt portól és sártól s a magasba, tiszta légkörbe emelkedve, az evangélium világításában mutassa meg a haladás útját az embereknek; vigye be a modern haladásba az evangéliumi igazságokat; mert a szeretetet, szabadságot és egyenlőséget hirdető igaz evangéliumi hit nincsen és nem lehet ellentétben az emberiség modern haladásával, csak meg kell keresni és meg kell találni a hozzávezető ösvényeket. Mert hiszen nincsen a legrohamosabban fejlődő emberi haladásnak, nincsen az emberi élet mérheílen sok változatainak egyetlen olyan fázisa, egyetlen olyan problémája sem, a melybe az evangéliummal bevilágítani, a melyre az evangéliumi igazságot megtalálni s a mibe az evangéliumi hitet be vinni ne lehetne.

Ne az ellentéteket keressük tehát, hanem az összekötő hidakat. Nekünk protestánsoknak nem azt kellene keresnünk, hogy mi választ el bennünket a mienkkel sokban azonos ideálokért munkálkodó szabadkőművességtől, hanem azt, hogy mely utaink haladnak párhuzamosan egy irány felé és mely utainkon nyerhetünk azoktól támogatást, a kik szintén a szeretet, az egyenlőség és a testvériség útjain jáladnak s ezen szent igéknek minél teljesebb megvalósításán fáradoznak.

Szívemre tett kézzel, teljesen magamba szállva t leghatározottabban merem állítani, hogy hithű fia vagyok egyháznak, templomos ember vagyok és nem csak külsőleg és forma szerint, hanem szívemen, lelkemben és minden ténykedésemben igaz és

őszinte kálvinista vagyok. Merem állítani a leghatározottabban, hogy vagyok olyan lélek szerinti igaz és őszinte kálvinista, mint a szabadkőművességet támadó cikkek íróinak bármelyike s egyben igaz híve vagyok a szabadkőművességnek és sem hitemet szabadkőművességgemmel, sem szabadkőművesiségetem hitemmel nem látom, nem érzem, nem találok ellentétben.

Azt a felfogást tehát, hogy hithű kálvinista nem lehet szabadkőműves, a leghatározottabban helytelennek, tévesnek kell nyilvánítanom.

Nekünk kálvinistáknak nem távol tartani kellene magunkat a szabadkőművességtől, hanem azt kellene cselekednünk, hogy minél többen menjünk be oda, minél nagyobb mértékben vigyük be oda a mi egyenes kálvinista felfogásunkat s minél nagyobb eredményeket biztosítsunk ott azokon az ösvényeken, a melyeken a kálvinizmus és a szabadkőművesség parallel utakon halad.

A szabadkőművesség ellen való támadás a „Bibliás szabadkőműves” c. füzet ellen való támadással kezdődött. Olvassa el bárki a legszigorúbb, de elfogulatlan kritikával ezt a füzetet s azt fogja vallani velem együtt, hogy az az ember, ki a szabadkőművességben is, élethivatásához híven, a bibliával kezében és lelkében hirdeti az evangéliumi szeretetet, missziót teljesít ott és nem gáncsol, nem megvádolást, hanem tiszteletet és támogatást érdemel kálvinista hitsorsosai részéről.

A bibliás szabadkőművesnek munkája lelkeket

építő munka istenfélelem alapján az emberszeretet erejével s e munka nyomán tiszta levegő árad szét. Ne az összefüggésből kiszakítva és elfogult kritikai céljainak megfelelő darabokra szétszaggatva, még az egyes mondatot is erőszakosan eltörve, hanem a maga egészében, a benne rejlő tiszta intenciót vizsgálva ítéljük s akkor megértjük s méltányoljuk.

Annak bizonyosságául pedig, hogy mind az a mit itt leírtam, nem csak az én egyéni felfogásom visszatükröződése, hanem valóság, kijelentem, hogy mind ezt a mit itt leírtam, az egyik támadó cikk írója által anatómia alá vetett Sas páholy egyik munkáján „Protestantizmus és szabadkőművesség” címén elmondottam, a Sas páholynek és nagyszámú idegen páholybeli testvéreknek osztatlan helyeslése mellett.

KÁDÁR GUSZTÁV.

II.

AVATÓ.

Elmondattott a „Sas” páholy felvételi munkáján
1915. február 25-én.

A mulandóság sötét, jelei s kevés szavú, de sok beszédű igéi közül vezették önöket ide. A sötét kamarában, a koponya és a gyász színei szavak nélkül is beszélnek s a fekete Jalakon, mint terhes felhőn a villanyfénye, félelmetesei ragyog az ige: Ember! gondolj a halálra! Ember, akit annyi vágnak és reménynek, munkakedvnek és megvalósításra váró tervnek, sok gondolatnak és érzésnek szálából szőtt köieJék fűz oz. élethez, – gondolj a halálra, arra, ami esorvasztja a vágyat, elhervasztja a reményt, eltörli a tervet, derékon töri ketté az erőt. Gondolj a halálra ! – És sok ember kerül a gyász színét, a gondtalanság mámorába fojtja a halál gondolatát, mintha elkerülhetné ezt a hatalmast. Önmagát csalja meg.

Mi nem kerüljük a halál gondolatával való társalkodást. A mi lelkünk is megremeg, a mi szemünk is megtelik könnyel, ha szeretteink elmúlását látjuk, a szabadkőművesnek szívét is átjárja a fájdalom, mikor kezéből kihullani érzi a munka eszközét, amelylyel övéinek és emberiestvéreinek boldogságát építette.

Gyöngéd, erős kötelékek fűzik szívünket az élethez és az élőkhez. De igyekezzünk magunkat még az utolsó tusára is felfegyverezni a bizonyosságnak megnyugtatóásával, azzal, hogy amitől retteg a bátor, törpévé lesz az óriás, a halál a természetnek épp olyan örök törvénye, mint amilyen örök törvény a születés s mindakettő fájdalmas bizonyágtevője az emberek között való egyenlőségnek. Nekünk is fájdalom és könnyhullatás a halál, de nem kerüljük a vele való társalkodást. A mulandóságnak gyászos jeleivel és kérlelhetetlen ígéivel való együttlét, a magánynak egy-egy megszentelt pillanata, amelyben gondolatainkat nem kuszálja össze az egyébként kaleidoszkopszerűen körülöttünk nyüzsgő világ és szívünket nem tartja lekötve a tarka pillangó gyanánt körülöttünk röpködő hivalkodás özöne – a magánynak egy-egy ilyen megszentelt pillanata a magunkba szállásnak értékes, nyereséges pillanata.

Ember! Gondolj a halálra! Szállj magadba! Helyezd lelkedet az igazság mérlegére! Szabadítsd meg magadat képzelt erényeid köntösétől s igaz valódat ismerd meg a lelkiismeret tükrében. Lásd meg, milyen vagy, hogy olyan lehess, amilyen lenni szeretnél, olyan amilyennek óhajtod, hogy mások lássanak.

Mi nem kerüljük, hanem keressük a halál gondolatával való társalkodást, mert ez tisztulása a léleknek, megegyenesítője a törekvéseknek, nemessége a szándékoknak, igaz bírója az életnek. A magába szállás ösziökéje annak a kőműves igyekezetnek,

hogy a születést megelőző és a halált követő végtelenségnek, a múlt és jövő örökkévalóságának ölen, a születés és halál által korlátozott tenyérnyi létét emberhez illő boldogságban, méltó megelégedésben áldott békességben, testvéri harmóniában töltsse el minden embert

Ember, gondolj a halálra, mert a halál, az élőknek nevelője, igazságra és szeretetre tanít.

* *
*

„A testnek lámpása a szem.” A léleknek szeme a szabad vizsgálódás. Ha testünk lámpása, a szemünk homályos, az egész testünk könnyen válhatik tisztátalanná, mivel hogy nem látjuk, nem vesszük észre a reátelepedett szennyet. Ha a szabadvizsgálódás jogát és képességét veszítenénk el, lelkünk szemevilágát veszítenénk el. Szabadon kutassa az ember a lelke táplálására szükséges dolgokat, szabadon keresse a lelke tisztaságának kútfejét, szabadon szálljon alá az istenség kérdésének mélységére is. De komolyan keresse azt, amire éhezni, amivel táplálkozni, amit megtartani érdemes, – a jót.

Nézzék a világot úgy ahogy van s látni fogják a tülekedő emberek társaságában a hideg közönyt, amelynek dermesztő légkörében meghal a lélek; az önzést, amely megöli a tiszta örömeket; a jelszavak csillogását, amelyeknek lidércfényű játéka hínárba csalja a hiszékenyeket; a gyűlöletet, amely vérszagot és pestist áraszt a földre; a hatalom szolgálatába szegődő tudást és ennek édes testvérét, a ködös fejű

tudatlanságot; az érdekek harcát, amely ezer sebből vérzővé teszi a nemzetek testét; a szívtelen gögöt, amelynek csontos keze a születni vágyó jogot fojtja meg; a politikai pártok tusáját, amelyben a hiúság és hatalom érdekének száz kardcsapása a közérdeket teríti le; a hasznossági szempontokat gondosan mérlegelő haragos klerikalizmust, amely évszázados küzdéseinek minden gyűlölséget, minden átkát ad majorem Dei glóriám borítja e világra. Szálljunk magunkba és kérdezzük meg, van-e szükség arra, hogy komoly lelkek komolyan keressék azt, amire éhezni, amivel táplálkozni, amit megtartani érdemes, a jót? Van-e szükség az igazság bátor szószólóira, az áldozatos szeretet igaz munkásaira ?

Nézzék meg az ember! Találkoztak-e olyannal, akinek a szemében mosolygás ült, hideg mosoly, amilyen a jégvirág a fűtetlen szoba ablakán? a meleg szeretetnek lehelletére könybe olvad e jégvirág-mosoly. Találkoztak-e az életnek nagy szenvedőivel, akik önmagukba temetik fájdalukat s könyeiket titkon befelé sírják? emberekkel, akiknek látszólag gondtalan élete hangos segélykiáltás? a lelki élet örömei, a barátság és testvéri érzés, a szeretet áldásai után vágyódó uri koldusokkal, akik emberi méltóságuk féltékeny őrizése mellett sorvadnak el, nem ülnek ki vásári koldusok módjára a tolongó emberek közé, hogy a járókelőket sebeik mutogatásával és a nyomor énekének éneklésével könyörületre indítsák s nem járnak küszöbről-küszöbre, hogy a szívtelen szánakozás száraz, panaszos kenyerét gyűjtögessék

össze ? – Van-e szükség testvéri szeretetre? olyan szeretetre, amely megtanítson arra, hogy ne a lakodalmas ház dús asztalánál keressük a dözsölést, hanem az elhagyatottság, a bánat, a nyomor mélységében élőkhez vigyük az együttérzésnek javait? . . .

Uraim! az igazság templomában, a szeretet oltára előtt állnak. Szálljanak önmagukba, szálljanak alá lelkük mélységébe, hogy fel tudjanak emelkedni a becsületes, a tiszta emberi kötelességtudás magosságába. El vannak-e készülve elszánt küzdelemre, nagy feladatokra ? El vannak-e készülve az önzetlen szeretet, az elfogulatlan igazság áldozatos munkájára, amelynek bére a világ kárhoztatása, a testvérek nagybecsülése és saját lelkük békés öntudata? Szégyenkeznek-e, vagy megijednek-e, ha a világ „okosai” a világ bolondjainak neveznek bennünket? Azok az okosak, akik Mózeset is megtámadták, aki pedig őket az igazság mennyei mannájával táplálta és a szabadság országa felé vezette; – megtámadták a vezért, mert messze volt a cél és nehéz volt az út. Ezek az okosak a világ legmeggrázóbb tragédiájának hősét keresztre feszítették, megölték az ige testét, a törvényes formák szigorú őrei elnémították az igazság szavát s előre megszerkesztett ítéletükkel Pilátust a maguk akaratának eszközévé tették. Ezek az okosak álltak útjába az agilitás örök példájának, a fehérlelkő, a íisztakezű apostolnak és a fűiébe zúgták: „megbolondultál te Pál, a nagy bölcsesség miatt megbolondultál!” Ezek az okosak nem

nézik közömbösen a világ forgását, mindenütt megjelennek sopánkodásaikkal vagy átkaikkal, ahol valamit veszíteniök vagy nyerniök lehet. Ha ezek a sopánkodások és átkok a tétovázás árnyékát vetik is lelkünkre, igazságkereső és emberszerető lelkünkre, ez az árnyék ne legyen továbbtartó s ne legyen másforma, csak mint amilyent az úszó felhő vet a virágos mezőre.

A világ bolondjai vagyunk a világ okosainak szemében! Jusson eszünkbe, hogy a haladás ügyét mindig az olyan „bolondok” szolgálták, akik semmit sem cselekedtek telhetetlenség okáért és semmit sem tartottak drágának, még az életet sem, csakhogy örömmel végezhesék el futásukat és a szolgálatot, amelyre őket önzetlen lelkük benső kényszere kötelezte. A világ okosai pedig kényelmesen meghúzódtak, mint a pók, lesve a prédát s fáradt, erőlelen lelkiösmereíük rekedt Tiltakozását fürge nyereségük csengő szavával némították el.

*

Az igazság templomában, a szeretet oltára előtt állnak. E templom küszöbén megtörnek a küzdeknek szennyes hullámai. Éhez az oltárhoz önzés be nem lopózható, hiúság nem gyűjthat itt gyertyát, rosszakarát itt fészket nem rakhat. Innen, a testvéri érzésben egybeforrt lelkek közösségéből, az egyes embereken, a testvéreken keresztül úgy kell kiáradnia a világot megneemesítő érzésnek, gondolatnak és cselekedetnek, mint ahogy az élet közepéből, a szív-

ből az ereken keresztül árad az emberi test minden tagjába az éltető vér.

Az isteni igazságoknak letéteményesei (?) és közvetítői (?), az isteni kegyelemnek és üdvnek privilegizált szállítói szemünkre vetik, hogy szeretjük egymást. Fájdalom, nem annyira, mint ahogy kellene. De ha ennek az előttem levő könyvnek, amely az u. n. választottak nagy részének szemében csak szép szólamok gyűjteménye, ha a bibliának intését mi megértjük és igyekezünk jót tenni mindenekkel, kiválíképp pedig a mi hitünk cselédeivel, – bűn-e ez? Bűn volna-e, ha a szeretetnek szépsége, amelylyel tele van a képmutatók szája, – a mi életünkben valóra válnék? A szeretetnek szépsége, az elfogultság bilincseiből s a szűkkeblűség börtönéből kiszabadult emberek kiváltsága. A szabadkőművesnek ilyen kiváltságosnak kell lennie, aki ellenségét is szereti, a rosszakarainak fejére a jócselekedet eleven szemét rakja.

A kiváltságos lelkek gondolata és cselekvése úgy emelkedik ki a hétköznapi lelkeké felett, mint ahogy a törpe gyalogbodza felett kiemelkedik a szép sudár fenyő. Amazt hasznosnak tartják, mert bogyójából ízt főz a szegény, vagy sűrű vörösre festi vele a piros bort a hamisság, – emez szórványosan, vagy bokrokba verődve díszbe a kertnek. De ha erdővé sűrűsödik a sudár fenyő, akkor szépségével gyönyörűsége a szemnek, örök zöldjével üdülése a fáradtnak és balzsamos illatával gyógyulása a betegnek. Egyetemes emberi és nemzeti érdek, hogy

őserdővé sűrűsödjenek köztünk a kiváltságos lelkék, hogy gondolataik és cselekvéseik illatától gyógyuljanak meg a betegek.

* *

*

Szemünkre vetik, hogy titkaink vannak. Úgy beszélnek rólunk, mintha tiltott dolgok éktelenítenék el lelkünket, meri vannak titkaink. Soha se fogja megérteni a szerénységnek szinte szégyenlős rejtőzködését az, aki csak az utcák szegletén gyakorolja a jótékonyságot a maga módja szerint. Nem fogja megérteni a jótétei egyetlen tilalmát, azt, hogy ne tudja a balkéz, amit a jobb cselekszik, nem tudja megérteni az, akinek arra való a két keze, hogy a nagy nyilvánosság előtt hódoló hajlongások között szüntelen önmagával fogjon kezét. Az útfélre telepedő, pöffeszkedő szamárkóró virága előtt mindig érthetetlen marad az ibolya. Nem becsstelen dolgokat vagy intenciókat, hanem becsületes embereket fed köztünk a titok. Intencionkról nyilván vallást teszünk. Nincs mit rejtegetnünk.

A mi háromságunk a bölcsesség, erő és szépség. A mi bölcsességünk az emberiség magas szellemi és erkölcsi rendeltetésébe vetett hitünk; a mi erőnk a magunk és mások boldogságát gyarapító önzetlen tudásunk; a mi szépségünk az egyetemes emberszeretet, a melynek legszínesebb virága és legizesebb gyümölcse áldozatos hazaszeretetünk. – Nem éri köztünk még csak egy ferde tekintet sérelme sem az igaz hitet, amely Istent imád s embert

szeret; tisztesség illeti közöttünk a tudást, amelynek az emberiség haladását szolgáló céljai és eszközei az önzetlenség tiszta ágyában születnek; első helyen ül közöttünk a hazaszeretet, amely népek jogáért, népünk szabadságáért verítéket s könnyet hullat. De az igazság sújtó szavával kiáltunk a kiválasztottság tudatában tetszelgő kevély hitre, a lelki gögre, amely a maga akaratának, a maga céljának alakjaival népesíti be az Isten tanácsát s a babona sötétjében, a kegyesség leple alatt, az úgynevezett istentisztelet sátorában űzi szívtelen játékaikat; embertelennek tartjuk, ha az emberek összeforrasztásának örve alatt akárhol, akár Rómában, akár Wittenbergában vagy Genfben a gyűlölet cementbányáját akarja megnyitni, a hit szavát hangoztató hatalmi féltékenység; nem félünk a szemforgatók átkától, mert az igazságon nem fog az átok; nem félünk a haragosak szépszavú imájától; – a gögös hit imája nem jut fel az égbe, a gögös lélek virágos szavát a gögös élet sáros lába a hazugság pocsolyájába tiporja. Tisztesség nélkül jár a tudomány, amelynek veritékes erőfeszítése az óvatos alkalmazkodásban merül ki, meredt szemével csak a maga célját kutatja s ott küzd csupán, ahol az érdek nyereséget talál. Az önző célok szolgálatában a kicsiny és nagy talentum egyaránt értéktelen. Az a felfogásunk, hogy akinek sok adatott, attól méltán várhat sokat a közboldogság oltára, akinek egy talentuma van, ezt is annak az oltárnak a javára kell gyümölcsöztetnie és nem rejtheti el sem a dologtalanságnak, sem az önzésnek

szemétládájában. Meg nem állhat közöttünk az, aki lelke ürességét, kapzsiságát, lelki élete ábrázatjának akármilyen foltját hazafias szólamok színeivel festi, kendőzi; utolsó sem lehetne köztünk, aki másutt első is lehet, aki pogány pap módjára lélek nélkül, de cifra köntösben, akár pirosban, akár feketében, akár nemzeti színűben forgolódnék a hazaszeretet oltára körül. A mi lelkünk köntöse fehér, mint a hó és szeplőtlen, mint az önzetlenség. Az igazság szavával, az ítélet vesszejével kergetnénk ki, ha valaki az oltárnál a testvérek imájából, az áldozók filléréből, a munkások veritékéből akarná tigris vére szomját csillapítani. Igazságunk napfényes csarnokából a hazugság odújába üznénk a hazugot.

Uraim! önök az igazság templomában a szeretet oltára előtt állanak, olyan férfiak társaságában vannak, akik készséggel nyitották meg e templomnak és szívüknek ajtaját önök előtt. Az itt egybegyültek nevében kérdezem: készek-e beállani e templom és oltár szolgái közé áldozó munkás papoknak! Ajtónk kitárult, szívünk is nyitva van. Ha megfordulnak s behúzzák maguk után ezt az ajtót, szívünk akkor is nyitva marad. Magukban mélyekre vizsgálódjanak. Lássák meg a kultúrának és humanizmusnak nagy munkaterét, amelyen a rombolva építés nehéz, felelősségteljes tiszte vár reánk. Lerombolni a sötétség és gyűlölség építette nyomorult viskókat, őrizni, erősíteni a múltnak nemes

stylű alkotásait és építeni, a bölcsesség napfényénél, a tudás és szeretet erejével építeni a testvéri egy-ségnek, a minden embert hívogató boldogságnak minden embert befogadó szépséges templomát: ez a szabadkőműves feladata. Ennek a feladatnak tel-jesítésére meg vannak áldva képességgel. Van-e készségük is?

*

Önök közül, t. Urak, kettőnek az élete azt adta feladatul, hogy örködjenek másoknak anyagi javai felett. Nagy és szép munka ez. Elmúltak már azok az idők, amikor a világ „okosai” szájátva hallgató bámészoknak azt hirdethették, hogy a meny-országot koldus mankóra támaszkodva érhetik el a laikus emberek. E hitető beszéd nyomán valamikor koldus szegényekké tették magukat sokan és két kézzel rakták a vagyon és hatalom fényét a hamis szívű és hamis szavú prófétákra. A mi felfogásunk szerint, aki embertársai lelkéről az anyagi lét bizony-talansága miatt való aggódásnak és kétségnek terhét leveszi, aki szívében emberszereteit hord és éjszakáit teszi nappallá, hogy másoknak békés pihenés jus-son: anyagi téren is erkölcsi célt szolgál.

Van Önök között, aki különösen nehéz mun-kából jött ide: a közvélemény irányításának, alkotá-sának műhelyéből. Ha egyebet nem tudnánk önről, csak azt a vonzóan kedves, példásan tiszta fényű viszonyt, amely édes anyjához fűzi lelke nemes háláját, szíve féltő gondját és szeretetének mindennapi

gondoskodását, akkor is testvérként ölelnék magunkhoz. A gyermeki szeretetnek és hálának, ennek a szinte ösztönös érzésnek hiánya bűn; ennek színes virulása jó reménység afelől, hogy e szeretetben élő lélek minden nemes erénynek termő talaja. De mi többet is tudunk Önről. Tudjuk, hogy az újságírás nehéz munkájában mindig egyenesen állt, mint ahogy egyenesen álltak Gedeon hős katonái. Egyenesen állni és szomjazni nehéz dolog a gyengének, mikor a hamisság akarja megtéveszteni és a kísértés ostromolja, hogy boruljon le és tele marokkal mérítse és szürcsölje az édes vizeket. Egyenesen és s panasz nélkül szomjazni harcok s kísértések idején nem nehéz a férfinak. Ön egyenesen állt és szomjazott. Férfi voltát becsületes étellel bizonyította be. – A királyi művészet diplomába lépett most, e művészet gyakorlása után való vágy vezette ide. Emberi lelkek nemessé formálása a királyi művészet célja s eszköze a szeretet. Mint a lány agyag a szobrász keze alatt, úgy alakul a lélek a szeretet hatása alatt. A szeretetnek gyöngéd simogatása, kedves cirógatása új, nemesebb, tökéletesebb vonásokat formálhat a lelkeken. De néha kemény, durva kővön dolgozik a művész. A munka eszköze itt a kalapács és a véső, az igazságos, a jóakaró, de kemény szavú szeretet. A kemény anyag ellenáll, a véső nyomában szikrákat hány, de a véső és a

kalapács az ellenállás dacára is a durva kőből a szépség alakját formálja ki, amelynek csudájára járnak az emberek. A munka anyaga mindig más, a munka célja mindig ugyanaz. Az a lényeg, hogy a bök cseség vezesse, erő végezze s szépség díszítse a munkát. Az Ön munkájának szélesebb a köre, mint sok más embereké, ön a legnagyobb hatalomnak, az írott szónak erejével naponként sok ezrek lelkében rombolhat és építhet. Maradjon az, aki volt; szeretetteljes igazság és igazságos szereteti Azt mondják, hogy a szenteknek kellemes a tömjénillat s hogy az ördögök nem állják a tömjénizagot. Sőt í az ördögök között van egy, a sátán fajzatai között nem is a legkisebb, az önmagát istenítő hiúság, amely egyenesen megköveteli a tömjénillatot, amit egyik poéta testvérünk „isten szag”-nak nevez. A waríburgi Luther-legenda mondja el igazán, hogy mitől fél az ördög. Nem a tömjénillattól, hanem a tintától. Legyen az ön tintájának minden csöppje ördögűző. Mi mondjuk ezt önnek, a „Lucifer” fiai, akik megtisztelőnek tartjuk e nevet, mert Lucifer magyarul világosságghordozó.

Az igazság templomában, a szeretet oltára előtt állanak. Mi megvizsgáltuk Önöket s úgy találtuk

hogy nehéz, szabadkőműves munka végzésére van képességük. Van-e készségük is ?

A világtól elvonulva, zavartalan magányban készül a lelki élet harcosa az élet küzdelmeire. A készüllet órái, a csendes órák néha éjfélen túl is kinyúlnak s nem ritkán a pirkadó hajnal könyve mellett, vagy íróasztalára hajolva találja a készülőt, amint élesíti fegyverét s kovácsolja vértjét. A munka szabadkőműves önmagát erősítve épít másokat. Meglopja nyugalma óráit, hogy gyarapítsa mások nyugalját. Egyedül van. – Az egyedüllét boldog együttlakozás azokkal, akik a szívünkben élnek, zavartalan beszélgetés azokkal, jakiket szeretünk, gyönyörködés azokban, vagy aggódás azok miatt, akik hozzánk tartoznak. Ilyen boldog készülés, kora hajnalba nyúló kedves, tanulságos virrasztás, ilyen édes népes egyedüllét után szemlét tartottam alvó gyermekeim felett, betakargattam őket, elszállt a szívem gondolata messze levő szeretteimhez, megsimogattam őket rájuk néző szeretetemmel és érettem, hogy az enyéme, a messze és a közel levők azért alusznak békében, azért veszik a gondtalan egészség mély lélekzetét, azért élnek a meglegedés csöndjében, mert én virrasztok. Az én virrasztásom az ő nyugalomuk öre. Az ő álmuk az én virrasztásom jutalma, az ő békéjük az én boldogságom dicsekedése, az ő nyugalomuk az én büszkeségem alázatos hálája.

Uraim! A szabadkőműves virraszt, hogy az emberiség békeességben éljen; vigyáz, hogy a világ nyugalma, a fejlődés feltétele meg ne zavartassék; ébren van, hogy a jólét légkörében mindenki a megelégedés mély lélekzetét vehesse.

Hallani fogják önök minden munkánkon, de értsék is meg, hogy a szabadkőműves a munkát délben kezdi és éjfélkor hagyja abba. önök is délben, életük delén álltak e munkába. Ki van tűzve a cél, meg vannak jelölve az eszközök. Folytassák a munkát életük éjfélig, halálukig.